

עאירימ לזשע"ה

לעילוי נשמת א"מ הרב מאיר שמואל ב"ר אהרן הכהן כץ זצ"ל

נקודות אור

על הפסוק "אני חומה ושדי כמגדלות". דורשי חז"ל: "אמר רבי יוחנן: אני חומה – זו תורה, ושדי כמגדלות – אלו תלמידי חכמים."

מה הקשר בין 'תלמיד חכם' למגדל?

ביאר הגר"ח קרייזוויט זצ"ל, גאב"ד אנטוורפן:

בשנים עברו, כאשר רצו להסתתר מהאויב, היו בונים מצבצב גדול וגבוה, בתוכו היו מתבצרים חיילים רבים עם כלי נשק. וכך היו הכוחות חולשים על גזרה שלמה.

אך מצבצב, עם כל החזק שלו, עדין חשוף למתקפת פתע. גם הוא אין זכוחו להועיל במקרה שבאה לפתע פלוגה גדולה מחיילי האויב, ומקיפים אותו מכל עבר, בשביל להתמודד עם תופעה כזאת, בונים מגדל גבוה בפאתי המצבצב, ומעמידים בו צופה קבוע שמתצפת למרחוק, ובמידה ומוזהא אויב מתקרב, הוא מתריע על כך ליושבי המצבצב, ועד שהיא מתקרבת החיילים כבר עומדים דרוכים ומוכנים לקרב.

נתאר לעצמנו, שכאשר הצופה למעלה מתריע על סכנה מתקרבת, יציץ מישהו למטה בין חרכי המצבצב ויצעק לצופה: "מצטער, אינני רואה דבר! אינני מבין על מה אתה מתריע!". בוודאי ישיב לו הצופה: "שטטה שכמוך! הרי בדיוק לכן העמידו אותי כאן למעלה, בשביל שאוכל להתריע על סכנות שאתה מלמטה אינך מסוגל לראות...!"

זהו הדימוי בין תלמיד חכם למגדל. אחת המעלות שאמרו חז"ל על החכם הוא: "איזה חכם? הרואה את הנוולד!", כי מה שנותן לחכם את היכולת להנהיג ולהדריך את הכלל ואת הפרט, זוהי הראיה למרחוק. אין הוא צריך לטפס על מגדלים כדי לחזות למרחוק. עצם הדבר שעלה והתעלה במעלותיו על פני שאר העם, גם ראייתו היא מאותה מעלה גבוהה בה הוא עומד, כאותו צופה העומד על המגדל.

חכמתכם ובינתכם

אל מרן הרב שטיינמן זי"ע נכנס אליו אחד מגדולי ישראל ותוך כדי הביקור הציג בפניו את נכדו-משב"ק, המסייע בידו רבות.

הרב שטיינמן בירך את הנכד בחום, ולפתע פנה אליו ושאל אותו 'גם עליך אומרים שאתה 'מסובב' את סבא שלך...?'

צריך עיון

ובלב כל חכם לב, נתתי חכמה (לא, ו)

מלשון הפסוק למדו חז"ל במסכת ברכות (דף נה): 'אין הקב"ה נותן חכמה, אלא למי שיש בו חכמה'.

כלומר, התנאי לכך שהקב"ה יעניק לאדם חכמה, הוא שכבר תהיה בו חכמה קודם לכן, וכפי שמדייקת הגמ' גם מהפסוק בדניאל (ב, כא) – "הב חכמתא לחכימין".

והדברים צריכים ביאור – אם כבר יש באדם חכמה, מדוע צריך הקב"ה לחזור ולהעניק לו חכמה? ומה היא אותה חכמה מוקדמת שמהווה תנאי לקבלת חכמה מהקב"ה?

הגות שאבעס'

ואתה קח לך בשמים ראש

אומר הכלי יקר, שהרמז כאן בפסוק הוא למשה רבנו, כי הוא היה בישורון מלך ובשמים ראש לכל הבשמים כי לו משפט הראשיות ויושפע ממנו נר הנבואה ונר השררה.

גדולי התורה הם ראשי העם ואנו כולנו מחויבים לשמוע להוראותיהם והדרכתם, וחובה זו היא לא רק משום שיש להם עיניים צופיות למרחוק וחפים הם מכל שיקול קטנוני וארצי, אלא הרבה הרבה יותר מזה.

לאחר פטירת מרן הרב שך זי"ע התקיים הספד בישיבה בה למדתי, ואחד מרבתי שהיה תלמידו אמר משפט שנחרט לי עמוק, הוא אמר 'הרב שך זה לא במושגים שלנו כפול מאה אלף מיליון, זה בכלל מושגים אחרים'.

עלינו לכבד להוקיר ולהיזהר בבבודו של כל ת"ח מאד מאד, ולהפנים שהם אנשים מורמים מעם, אבל עדיין גדולי ישראל זה משהו אחר, לא רק תלמיד חכם+, אלא משהו שהוא לגמרי לא במושגים הארציים שלנו, אלו מלאכים בדמות אדם, אנשים ששכינה מדברת מתוך גרונם.

לפני שנים רבות בעת שישב מרן הגר"ח קנייבסקי זי"ע ולמד עם החברותא, נכנסה הרבנית לחדר ואמרה ל' חיים שהגיע טלפון מארה"ב עם שאלה דחופה על ניתוח גורלי, האם לבצע את הניתוח או לא, ר"ח הררה מעט והורה לעשות את הניתוח, ואז לפתע התפרצה הרבנית ואמרה 'אני לא מבינה איך אתה מחליט בשאלה כה גורלית של חיים ומוות, כאשר כלל לא שמעת את הנתונים והשיקולים', ענה לה ר"ח תשובה מבהילה 'ואם הייתי שומע את הנתונים והשיקולים הייתי יודע מה לענות?' האם אני מבין ברפואה? אלא, בשעה שבאה אלי שאלה אני מתפלל ל' שישים בפי את התשובה הנכונה ואומר את מה ששם ד' בפי'.

גדולי ישראל הינם צינור המעביר את דבר ד' לעם ישראל, דבריהם דברי אלוקים חיים הם, שאינם יכולים להיות מושפעים מלחצים כאלה ואחרים ומבני בית כאלה ואחרים, ולכן אין כל תירוץ לא להישמע להוראותיהם והדרכתם!!

נכון, הניסיון לא תמיד קל, כי לעיתים יש תחושה שלא סופרים אותי, לא רואים את הקושי איתו מתמודד האדם הפשוט וכופים עלי לעשות משהו שמנוגד לדעתי ולרצון שלי להוכיח שאני לא פראירי ואדע להעניש את מי שלדעתי לא עושה את המחויבות שלו כלפי.

הדבר מזכיר את הסיפור על יהודי שהגיע לרב ואמר שיש לו צרות רבות, והוא מרגיש שכל מקום שהוא שם יד הקב"ה שם לו רגל, הוא כמוזבן מאמין שהכל לטובה, אבל תכלס החיים מתסכלים ומעצבנים, שאל אותו הרב 'יש לי אפשרות לפעול בשמים שמהיום ואילך הקב"ה ינהיג אותך לפי הרצון שלך ולא לפי מה שהוא יודע שטוב עבורך, היית רוצה שאפעל שכך יהיה?', ענה לו היהודי 'חלילה, מאיפה אני יודע מה טוב עבורי באמת?', אולי יש משהו שאני רוצה, אבל באמת הוא מזיק ורע לי', אמר לו הרב 'א"כ, אתה מעוניין שהקב"ה ימשיך להנהיג אותך כפי שהוא רואה לנכון, רק כואב לך למה הוא לא התייעץ אתך קודם...!'

כואב לי למה אני כביכול 'שקוף', למה לד' כביכול לא אכפת מהרצונות והחלומות שלי ---

אבל באמת, אם נבדוק את עצמנו היטב, ניווכח שאין קשר בין ההרגשה הזו להנהגת ד', אלא זו הרגשה שהולכת עימנו לכל מקום, אנחנו מרגישים קבוע שלא סופרים אותנו ולשיקולים והרצונות שלנו אין כלל מקום, ולכן כאשר ד' מחליט עבורנו משהו שמנוגד לרצון שלנו, ובוודאי כאשר שהוא מנסה אותנו ל"ע, קופצת לנו החוויה הבסיסית והתמידיית שאנחנו שקופים, ואסור לנו אפילו לשאול שאלות, כי על אבא לא שואלים שאלות.

אבל האמת שונה לחלוטין, האמת שעל אבא לא שואלים שאלות, לא בגלל שאסור לשאול, אלא בגלל שאני מבין שכל ההרגשות שלי מול הנהגת ד', הם בגלל שיש לי חוויה תמידיית שאני שקוף ולא סופרים אותי ואני משליך ממנה על הנהגת ד', שכפי שפלוני ואלמוני לא סופרים אותי, אלא רק מספרים לי שהם רוצים את טובתי, אבל באמת רק טובת עצמם לנגד עיניהם, כך ד' חלילה לא רואה את טובתי, אלא את טובת הבריאה כולה, אבל האמת מול ד' שונה לחלוטין, לד' באמת אכפת ממני, ד' באמת דואג לי אישית, למרות שהחוויה שלי מתנגדת לזה.

גם כאן, אנחנו מבינים שאנחנו לא מבינים, שאיננו רואים את התמונה האמיתית והמלאה, שהשיקולים שלנו מלאי נגיעות ומוכנים לסמוך על גדולי ישראל שיקבלו את ההחלטות הנכונות, וכפי שכתב התפארת שלמה 'שורש אמונת חכמים להאמין בדבריהם של צדיקי הדור אשר רוח ה' נוססה בם, ולהאמין לכל העניין שיאמרו ויעצה אף בדבר הרשות ואף שהוא נגד השכל הפשוט, כי בזה אמרו רבותינו חכם עדיף מנביא' אבל רק כואב לנו למה לא התייעצו איתנו קודם....

אבל באמת, אם נבדוק את עצמנו היטב, ניווכח שאין קשר בין ההרגשה הזו לכניעה להוראתם של גדולי התורה, אלא שוב אותה נקודה, שכאשר גדולי ישראל מחליטים משהו שנוגד את השיקולים והרצונות שלנו, קופצת לנו החוויה הבסיסית והתמידיית שאנחנו שקופים ואסור לנו אפילו לרצות, כי יש את מה שגדולי התורה מכתבים ומורים, אבל אנחנו יכולים לבחור להאמין בגדולי התורה, שהם רואים את התמונה הנכונה ולא אנחנו, ואשרינו שאנחנו נשמעים להוראותיהם.

אנחנו יכולים, למרות כל החוויות וההרגשות, לבחור להרגיש גאוה ושמחה בכך שאנחנו מונהגים ולא מנהיגים!!

מעשה שהיה

כחצי שנה לפני פטירת אבי מורי הרב מאיר שמואל כץ צ"ל סיפר לו אחי סיפור כלשהו על מרן ה'חזון איש', ואז אמר לו אבי שגם לו היה סיפור עם החזון"א אך מיד עצר וביקש ממנו לא לספר על כך לאף אחד.

במהלך ימי השבעה הגיע לנחם בנו של רבי אברהם ריין צ"ל מיסד צא"י וסיפר את ששמע מאביו, כשהוא מציין שאביו הורה לו לא לגלות את הסיפור בשום אופן, ורק כעת לאחר פטירתו, הוא מעז לגלות זאת:

אביכם נולד עם כמויות של מים בראשו וחיייו היו נתונים בסכנה מוחשית, הרופא המטפל פרופסור אשכנזי, שהיה גדול מנתחי המוח בישראל באותם ימים, ומנהל המחלקה הניוירי-כירורגית בבית החולים בילינסון בפתח תקוה טען בתוקף שאם יבצעו ניתוח להוצאת המים הוא ימות ואם לא ינתחו, גם אז סיכוי לשרוד לא גבוהים, ולכן סירב הרופא הנודע לבצע את הניתוח הגורלי.

אימו ע"ה, סירבה להרים ידיים ונסעה יחד עם הרב ריין שהיה מקורב לחזון"א, אל ביתו של מרן ה'חזון איש' בבני ברק, על מנת לשטוח לפניו את הנידון ולקבל את הכרעתו וברכתו בשאלה הרת גורל זו.

לאחר שהציגו את צדדי השאלה הרת הגורל לפני גדול הדור, הכריע מרן החזון איש שיש לבצע את הניתוח, אך פרופ' אשכנזי שטיפל בילד סירב לקבל את הכרעתו של החזון איש, וטען בכעס 'וכי זקן שמעולם לא למד רפואה ייתן לי עצות'?

לאחר תחנונים והפצרות רבות של האם נאות הרופא לנסוע לבני ברק להיפגש עם מרן ה'חזון איש', בפגישה לקח החזון איש דף וצייר עליו את המוח והאופן בו יש לנתח, מאיפה להיכנס וכו', אך הרופא עדיין חשש לבצע את הניתוח בטענה שהוא מפחד לקחת אחריות על ניתוח גורלי כל כך, על כך השיב לו ה'חזון איש' אף אחד לא ביקש ממך לקחת אחריות, ביקשו ממך לנתח, ואכן הניתוח בוצע ובחסידי השם הצליח ואבי מורי זכה לחיות עוד 75 שנה.

לאחר אותו מקרה, הפך הרופא 'לחסיד' של החזון איש ונסע להתייעץ עמו פעמים רבות נוספות על ניתוחים נוספים, כאשר באחת הפעמים שהחזון"א הציע דרך מקורית לבצע ניתוח מח מורכב, שאל הפרופ' את מרן החזון איש 'הרי אני ניתחתי מאות מקרים בחיי, עברתי על עשרות ספרי רפואה והשתלמתי במיטב האוניברסיטאות - ומעולם לא עלתה בדעתי האפשרות הזו... איך יתכן שאדם שלא למד רפואה ולא דרך בשערי אוניברסיטה יידע מעצמו על הדרך הזו'?

הגאון רבי חיים ברים צ"ל, שהיה עד לאותו מעשה, סיפר שה'חזון איש' חיך קלות, הצביע על ארון הספרים ואמר באידיש: 'וואס מיר דארפן ויסן, ווייסן מיר פון די הייליגע תורה' - כל הידע הדרוש לנו, אנו יודעים מהתורה הקדושה!

הפרופסור ההמום נפרד מה'חזון איש', וביצע את הניתוח בהצלחה, לשמחת המטופל המבריא ובני משפחתו. לימים, כשהיה פרופ' אשכנזי בכנס רפואי ונקרא לנאום, הוציא מכיסו את הציור שצייר ה'חזון איש' ונופף בו לעיני הקהל תוך שהוא קורא: 'לפעמים קשה לנו - הרופאים המבינים, לשמוע לרבנים ולהאזין לעצותיהם. הציור הזה מזכיר, כי החכמה האמיתית טמונה דווקא בתורה, ויותר מכל מה שלמדתי עשרות שנים באוניברסיטה - נמצא בחוכמת התורה'!

אחרי כמה שנים, נכנס מתמחה לחדרו של הפרופסור, והביט במסגרות שעל הקיר - הנושאות כולן תעודות מאוניברסיטאות נחשבות בכל רחבי תבל. לצידן, תמונה לא גדולה, ממנה נשקפה דמותו של רב עטור משקפיים... 'זה בטח סבא שלך', הפטיר המתמחה לעבר הפרופסור. 'ממש לא' - השיב הפרופסור מיניה וביה, 'כל המסגרות מזכירות לי כמה אני יודע, והתמונה שלו נועדה להזכיר לי כמה אני עדיין לא יודע!...

כמה חכמה טמונה בתורה הקדושה שהיא נחלת לומדי התורה...

תפילה

ברכת אוזר ישראל בגבורה

מבואר בגמרא שברכה זו נתקנה על חגירת החגורה [או לבישת המכנסיים], שבה האדם מתגבר ומזדרז במעשיו. [אגב, מעניין לשים לב, שהחגורה לכאורה מצמצמת את האדם, אך דווקא על ידה הוא פועל בדריזות יותר, כי הזריזות באה ע"י ההתמקדות בענין אחד, ואינו מפוזר לכאן ולשם, וזה נפעל גם ע"י החגורה].

וענין זה מיוחס לישראל דווקא, משום שבעוד שאצל הגויים, אין החגורה אלא לתועלת טכנית, אצל ישראל יש תועלת עצומה נוספת - הציצה בין הלב לערוה, והגבורה כאן מתפרשת גם על גבורה רוחנית לכבוש את יצרנו. [ופי שהיה הגאון ר' אריה פינקל צ"ל היה מייעץ לכיין בברכה זו כעצה להתגברות על היצר].

ואף שכבר בירכנו על הבדלתנו מן הגויים, בין כעם - בברכת אשר בחר בנו מכל העמים, בין בפן האישי - בברכת שלא עשני גוי, אך שם מדובר על התורה והמצוות שניתנו לנו, והם לא זכו להם, אך כאן מדובר על אותה פעולה עצמה, גם הגוי וגם הישראל לובשים מכנסיים או חוגרים חגורה, אך החילוק ביניהם - שמים וארץ!

שונה הלכות

כהדרכתם של גדולי התורה להתחזק בהלכות שבת, נחמדק בל"י בשבועות הקרובים בהלכות אלו לזכות עמ"י

מעשה בילדה בת שלש שחזרה מהגן עם דף עם תמונות של כל הילדות הגן ומתחת לכל תמונה שם הילדה, כנהוג, בתחתית העמוד הוסיפה הגננת הצדקנית שאין לקרוא בשבת את הכיתוב משום שטרי הדיוטות.

מקור הדין של שטרי הדיוטות, הוא בגמ' בשבת (קמט.), ושם כתוב, ש'כתב המהלך תחת הצורה אסור לקרוא בשבת' והטור בסי' שז' הביא כן להלכה, אך בשו"ע שם כתב 'כותל או וילון שיש בו צורות חיות משונות או דיוקנאות של ב"א של מעשים כגון מלחמות דוד וגלית וכותבים זו צורת פלוני וזה דיוקן פלוני, אסור לקרוא בו בשבת'. ונראה מתוך דבריו שדווקא כתב שתחת התמונה של מלחמות וכו' שהכיתוב הוא שטר הדיוטות יש איסור לקרוא, אבל אין לאסור כל כתב שתחת התמונה.

וא"כ, אולי בנידון דידן, יתכן לומר שקריאת הכיתוב היא צורך, שע"כ ההורים יכולים לדבר עם הילדה על חברותיה ולהתעניין במצבה החברתי ויהיה מותר לקרוא את הכיתוב? או שנאמר, שמה שכתוב בגמ' דווקא כתב המהלך תחת הצורה, הוא משום שבזמנם כמעט לא היה מצוי כתב של חול, אבל באמת כל כתב של חול, גם כשיש בו צורך יהיה אסור לקרוא בשבת?

והאם אותו הדין יהיה לגבי קריאת שאר דברי החולין המובאים בדף הקשר ויש בהם להחכים את הילדה וללמדה, וחוז' מהקטעים המדברים על חובות ותשלומים, ניתן יהיה לקרוא את כל דף הקשר, כולל דברי החול'?

מקורות לעיון: איל משולש (שטרי הדיוטות פ"ז הערה קל"ט), פסקי תשובות אורח חיים סימן שז אות כג.

מחצית השקל, תרומה לה'

מדוע נקבע שיעור הנתניה לכל אחד ל"מחצית השקל" דווקא?

כותב החיד"א בספרו פני דוד: 'טעם למחצית השקל, פירשו הראשונים להורות אחדות, כי כל איש ישראל חייב לאהוב חברו כאילו הם גוף אחד. אי לזאת, זה יתנו כל אחד מחצית השקל, דהוא וחבירו היו לאחדים, ובין שניהם שקל שלם. ולכן העשיר לא ירבה והדל לא ימעט, ועשיר ורש נפגשו'.

ומוסיף החיד"א ומסביר בדרך חידוד, מדוע דווקא כעת התחדש מסר זה, שכל ישראל גוף אחד:

רש"י כותב בפסוק טז, שהציווי למנות היה לאחר מעשה העגל, והנה כידוע, אחת הטענות לסנגר על בני ישראל שחטאו בעבודה זרה במעשה העגל הייתה, שבהר סיני נאמרו ציווי הלוחות בלשון יחיד, "אנוכי ד' אלוקיך", ולא "ד' אלוקיכם", שמזה יכלו בני"ל לטעות ולהבין, שהציווי נאמר באופן פרטי רק למשה רבינו ולא לעם כולו.

לכן באה מצוות מחצית השקל, ללמד את בני ישראל שכל עם ישראל נחשב לגוף אחד; וממילא על ידי כך יבינו, שהסיבה האמיתית לכך שהקב"ה פנה לעם בלשון יחיד, "אלוקיך", הייתה בגלל שכל ישראל נחשבים לגוף אחד, ולפיכך ניתן לפנות אליהם בלשון יחיד. ולכן, דווקא כעת בא המסר של מחצית השקל, שכל ישראל נחשבים לגוף אחד.

ומוסיף על כך החיד"א, שכך ניתן גם להסביר (בדרך דרש) את המילים "לכפר על נפשתיכם": על ידי הבנה זו (שעם ישראל אחד), תתוקן טעותכם, שהתייחסתם לעצמכם כ"נפשתיכם", כרבים נפרדים, שאינם אחד, וכתוצאה מכך טעיתם בהבנת הפסוק "אנוכי ה' אלוקיך".